

نگاهی به روند الحاق افغانستان در سازمان تجارت جهانی (WTO)

همایون رحیمی*

فهرست مطالب

۱. مقدمه

۲. بررسی روند الحاق افغانستان به سازمان تجارت جهانی

۳. اقدامات در عرصه قانون‌گذاری

۴. نتیجه‌گیری

۱. مقدمه

سازمان تجارت جهانی^۱ یگانه نهاد تجاری بین‌المللی است که در زمینه تدوین و تنظیم قواعد تجارتی بین‌المللی به‌منظور تسهیل روند تجارت میان کشورها فعالیت می‌کند. وظیفه‌ای عمده و اساسی این سازمان، تنظیم معاملات تجارتی بین‌المللی به شکل آزاد و توأم با سهولت است.^۲ سازمان جهانی تجارت در جنوری ۱۹۹۵ در نتیجه مذاکرات دور یوروگوای^۳ (۱۹۸۶-۱۹۹۴) و توافقات مراکش^۴ در اپریل ۱۹۹۴ ایجاد گردیده و ادامه دهنده راه سلف

* آقای همایون رحیمی استاد حقوق در پوهنتون بلخ در مزار شریف است. او اکنون از دانشجویان بورسیه‌ای مؤسسه حمیده برمکی بوده و مشغول به گذراندن دوره دکتری خود در پوهنتون هامبورگ است.

1. World Trade Organization (WTO)

2. WTO, 'The WTO in brief' < http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/inbrief_e/inbr00_e.htm > accessed 10 November 2014

3. Uruguay

4. Marrakesh

خود یعنی گات^۵ است، سازمانی که در سال ۱۹۴۷ تشکیل شده بود. امروزه سازمان تجارت جهانی به حیث یک نهاد بین‌المللی قابل اعتبار شناخته شده است. از دلایلی که موجب شده است تا این سازمان از حیثیت بین‌المللی برخوردار گردد، یکی قدرت اقتصادی آن است که قسمت اعظم معاملات تجارتي جهانی از سوی این سازمان صورت می‌گیرد؛ و دوم قدرت حقوقی و قضایی آن در خصوص حلّ منازعات تجارتي بین‌المللی است.^۶ از دید استراتژیک، کشورهایی که خواهان اخذ عضویت در سازمان جهانی تجارت هستند، به‌صورت عموم، عضویت در این سازمان را زمینه‌ای برای تحقق آرزوهای‌شان که همان پیوستن به روند تجارت جهانی و اقتصاد جهانی‌ست، تلقی می‌کنند. مهم‌تر از همه این‌که عضویت در این سازمان، تضمین‌کننده عدم اعمال تبعیض در برابر روند تجارت خارجی کشورها در مارکیت‌های بین‌المللی نیز هست. بالاخره این‌که اخذ عضویت در این سازمان می‌تواند موجب فراهم‌آوری اعتبار و سهولت در مارکیت داخلی برای تجار و سرمایه‌گذار خارجی شود.^۷

مقاله حاضر درصدد است تا این موضوع را بررسی کند که وضعیت و موقعیت افغانستان در سازمان تجارت جهانی چگونه است، و آیا این کشور آمادگی پیوستن به این سازمان را دارد یا خیر؟ از آنجائی که افغانستان در تلاش است تا عضویت این سازمان را به‌دست آورد، باید دید که این کشور تاکنون چه تدابیری را در عرصه قانونگذاری اتخاذ نموده است؟ برای این منظور، این مقاله بر سه بخش تمرکز خواهد کرد: در بخش اول نگاهی خواهیم داشت به روند الحاق افغانستان به سازمان تجارت جهانی؛ در بخش دوم خواهیم دید که کدام اقدامات در عرصه قانونگذاری برای تحقق تعهدات سازمان تجارت جهانی از سوی افغانستان اتخاذ شده است؛ سرانجام در بخش سوم به بیان نتیجه مقاله خواهیم پرداخت. درنهایت و براساس نتیجه

۵. گات (General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) یا موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت، موافقت‌نامه‌ای چندین‌جانبه درباره قوانین تجاری بین‌المللی است که هدف اساسی آن از بین بردن و یا کاهش موانع تجارتي و تعرفه‌های گمرکی ترجیعی است.

6. John H. Jackson 'The case of the World Trade Organization' [2008] International Affairs, 437

7. Carlos Braga, Wolfgang Zehender, Simon Evenett 'Accession to the WTO: Country Experiences and Technical Assistance' A joint BMZ BMWA GTZ World Bank Conference [Berlin November 2004]

این مقاله خواهیم دید که پیوستن به سازمان تجارت جهانی، کم‌ازکم این مفیدیت را به همراه خواهد داشت تا مقررات تجارتی خارجی و مالی و اقتصادی افغانستان، هرچه بیشتر باثبات گردد. این پیش‌آگاهی سبب خواهد شد تا دولت از تصمیم‌گیری‌های عجولانه و کوتاه‌مدت بپرهیزد.

۲. بررسی روند الحاق افغانستان به سازمان تجارت جهانی

در موافقت‌نامه تأسیس سازمان تجارت جهانی، چگونگی پیوستن به این سازمان تذکار یافته است. بر اساس ماده ۱۲ توافق‌نامه متذکره، هر کشوری می‌تواند خواستار اخذ عضویت در سازمان تجارت جهانی گردد.^۸ برای اخذ عضویت در این سازمان، عمدتاً دو مورد ضروری تلقی می‌گردد: در مرحله نخست، کشوری که خواهان اخذ عضویت در این سازمان است، ضرور است تا با سازمان درباره شرایط اخذ عضویت به موافقت برسد، و در ثانی کشور متذکره مکلف است تا متعاقب قبول موافقت‌نامه تأسیس سازمان تجارت جهانی، سایر توافقات چندجانبه را هم قبول کند، به استثنای چهار موافقت‌نامه^۹ که پذیرش آن‌ها حالت اختیاری دارند و صرفاً برای کشورهایی که آن‌ها را پذیرفته‌اند، قابل‌اجراء هستند.^{۱۰} کشورهای کمتر انکشاف یافته^{۱۱} - که علاقمند به کسب عضویت در سازمان‌اند، باید بدانند که چرا و برای کدام اهداف اقتصادی-تجارتی خواهان الحاق هستند. زیرا توقعات آنها از پیوستن به سازمان، نباید بی‌مورد و تصنعی باشد. همچنان کشورهای متذکره، باید ظرفیت تصمیم‌گیری‌های سخت و دشوار را به‌منظور پیاده‌ساختن اهداف اقتصادی-تجاری سازمان داشته باشند.^{۱۲} تحقق پذیرش

8. Agreement Establishing the World Trade Organization (15 April 1994) LT/UR/A/2 art 12; 1867 UNTS 154 <<http://unimelb.libguides.com/content.php?pid=203218&sid=1697975>>

۹. این موافقت‌نامه‌ها که به نام Plurilateral Trade Agreements شناخته شده‌اند، عبارت‌اند از: توافق‌نامه راجع به تجارت هواپیماهای غیرنظامی (Agreements on Trade in Civil Aircraft)، توافق‌نامه خریداری‌های دولتی (Agreement on Government Procurement)، موافقت‌نامه بین‌المللی درباره تولید لبنیات (International Dairy Agreement)، و موافقت‌نامه تولید گوشت گاو (Arrangement Regarding Bovine Meat)

10. Understanding the WTO: The Agreements 'Plurilaterals: of minority interest' (15 April 1994) <https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm10_e.htm> accessed 10 November 2014

11. Least Developed Countries (LDC's)

12. Malcolm Bosworth & Ron Duncan 'Current Status of the WTO Accession Process and the Experi-

عضو جدید - با درنظرداشت دو مورد فوق‌الذکر - نیاز به طی مراحل ذیل دارد:

۲. ۱. ارائه درخواست برای الحاق و تشکیل گروه کاری

بعد از تقدیم درخواست رسمی برای کسب عضویت در سازمان تجارت جهانی از جانب کشور متقاضی، تصمیمی برای تأسیس گروه کاری از سوی رئیس سازمان تجارت جهانی، گرفته می‌شود. اصولاً این روند به‌صورت عاجل انجام می‌یابد و هر عضو سازمان با درنظرداشت علاقمندی‌ای که دارد، می‌تواند به عضویت گروه کاری درآید. معمولاً تأسیس گروه کاری - مانند سایر امور در سازمان - بر مبنای اتفاق‌نظر یا اجماع عمومی صورت می‌گیرد. با وجود این، به‌صورت تخیلی برای تشکیل و تأسیس گروه کاری، اکثریت $\frac{2}{3}$ آراء اعضای سازمان نیاز است. در بیشتر موارد برای تشکیل گروه کاری دو تا سه ماه در نظر می‌گیرند، اما در بعضی موارد می‌تواند این روند به چندین سال طول بکشد؛ برای نمونه، سوریه و ایران هر کدام به ترتیب هشت و نه سال انتظار کشیدند تا گروه کاری برای آغاز بررسی روند عضویت‌شان تشکیل شد.^{۱۳} گفته می‌شود که گروه کاری به‌صورت عادی، روند عضویت و بررسی پاسخ به سؤالات در مورد کشورها را بدون تبعیض دنبال می‌کند.^{۱۴}

به این ترتیب، به‌صورت ماهوی، تعداد اعضاء و چگونگی تشکیل گروه کاری با درنظرداشت منافع و توقع کشورها از کشور متقاضی عضویت، متفاوت است. نخستین جلسه گروه کاری بعد از آن دایر می‌گردد که اعضاء گروه کاری از گزارش درباره رژیم تجارت خارجی کشور متقاضی، رضایت داشته و پاسخ‌های ارائه‌شده از جانب کشور متقاضی به سؤالات اعضای گروه کاری، بتواند برای مطالعه رژیم تجارت خارجی آن کشور زمینه‌ساز باشد؛^{۱۵} به‌طور مثال، شورای عمومی سازمان تجارت جهانی برای ارزیابی درخواست عضویت افغانستان در سازمان، گروه کاری را در ۱۳ دسامبر ۲۰۰۴ تأسیس نمود. گروه کاری، در بررسی عضویت

ence of ESCAP Acceding Countries' [2002] Studies in Trade and Investment 49, United Nations, 2002, Ch. II, pp. 9-82.

13. Lisa Toohey 'Barriers to Universal Membership of the World Trade Organization' [2012] Australian International Law Journal 97, p.101, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2353259>

14. Basworth, ibid. P. 20.

15. Peter Johan Williams, A Handbook on Accession to the WTO (Cambridge University press 2008) 36.

افغانستان در سازمان تجارت جهانی مجموعاً چهار بار جلسه دایر نموده‌اند.

در نخستین جلسه گروه کاری که در جنوری ۲۰۱۱ دایر شد، ابتدا اعضاء سازمان، رژیم تجارت خارجی افغانستان را مورد مطالعه و بررسی قرار دادند. در این جلسه، انورالحق احدی وزیر تجارت وقت افغانستان تأکید کرد که الحاق به سازمان از جمله الویت‌های افغانستان است زیرا این امر موجب شکوفایی تجارت خارجی افغانستان خواهد شد و تقویت زمینه‌های سرمایه‌گذاری خارجی و بلاخره کاهش فقر را به دنبال خواهد داشت.^{۱۶} اعضاء گروه کاری از افغانستان خواستند تا در مورد رژیم سرمایه‌گذاری، شرایط ثبت، عوارض گمرکی، جواز واردات، نظام مالیاتی داخلی، تجارت ترانزیتی، سببایدی‌های صادراتی، محدودیت‌های مقداری، موانع تخنیکی در تجارت، چگونگی بهداشت انسان، حیوان، و نبات، و حقوق مالکیت‌های معنوی، معلومات بیشتری تهیه کند و به دسترس اعضاء قرار دهد.^{۱۷}

به همین ترتیب در جلسه دومی که در جون ۲۰۱۲ برگزار شد، گروه کاری حمایت خود را از الحاق سریع افغانستان به سازمان ابراز داشت و اذعان کرد که موقف افغانستان به حیث کشوری کمتر انکشاف یافته، باید عاملی (فکتور) برای عضویت در سازمان در نظر گرفته شود.^{۱۸} قابل یادآوری است که ماده ۹ موافقت‌نامه تأسیس سازمان تجارت جهانی و همچنین ضمیمه (F) اعلامیه وزراء این سازمان در **هانگ کانگ**^{۱۹} و کنفرانس نهم وزراء این سازمان در **بالی**^{۲۰}، کشورهای پیشرفته و کشورهای در حال پیشرفت را صریحاً موظف می‌سازد تا به منظور فراهم‌آوری سهولت‌های بیشتر برای دسترسی به مارکیت‌های تجارتي، قواعد و مقررات ترجیعی‌شان^{۲۱} را در قبال کشورهای کمتر رشد یافته، شفاف و واضح سازند.^{۲۲}

16. The Islamic Center for Development of Trade Report, 'The Organization for Islamic Cooperation (OIC) States Whose Accession to the WTO is in Process' (25-28 November 2014) P.4-5

17. WTO, 'WTO shows strong support for Afghanistan's membership' <http://www.wto.org/english/news_e/news11_e/acc_afg_31jan11_e.htm accessed 15 November 2014

18. The Islamic Center for Development of Trade Report, ibid. P. 4-5.

19. Hong Kong

20. Bali

21. Preferential rules

22. WTO 'Preferential Rules of Origin for Least-Developed Countries' Ministerial Conference Ninth Session, WT/MIN(13)/42 WT/L/917 [Bali, 3-6 December 2013]

جلسه سوم گروه کاری عضویت افغانستان در سازمان جهانی تجارت در دسامبر ۲۰۱۲ دایر گردید و اعضاء گروه کاری درباره تحقق سریع پروسه الحاق افغانستان، اولویت قائل شده و ابراز آمادگی نمودند. همچنان اعضاء گروه کاری، تلاش‌های افغانستان را برای تحقق تعهدات‌اش تحسین نموده و از پیشرفت‌ها در زمینه اصلاحات حقوق، به نیکویی یاد نمودند. قابل یادآوری است که در سال ۲۰۱۲، افغانستان پیشنهادهای مفصلی را که حاوی معلومات کافی درباره طرح مالیاتی این کشور در رابطه به دسترسی به مارکیت‌های کالا و خدمات برای واردات کالاها بود، تسلیم گروه کاری نموده و با کشورهای کانادا، اتحادیه اروپا، جاپان، ناروی، و ایالات متحده امریکا قراردادهای تجارتي دوجانبه عقد نموده است.^{۲۳}

بالاخره در جلسه آخر گروه کاری پیرامون عضویت افغانستان - که در جولای ۲۰۱۳ دایرگردید - تلاشهای این کشور در امر اجرای تعهدات‌اش برای اخذ عضویت، مورد ستایش قرار گرفت.^{۲۴} در این جلسه گفته شد که هنوز هم سؤالاتی باقی مانده که نیاز به حل دارند. این سؤالات بیشتر در خصوص نحوه سرمایه‌گذاری دولتی، تدارکات، اقدامات سرمایه‌گذاری مرتبط به تجارت، حقوق تجاری، و حل موانع تخنیکی تجارتي در دوره گذار، و بالاخره اقدامات بهداشتی غذایی و حیوانی و نباتی بودند. همچنان در این نشست، افغانستان پیشنهادهای اعضاء را مبنی بر تصویب عاجل مقررات سازمان بعد از الحاق این کشور، مورد تأیید قرار داد.^{۲۵}

در نهمین کنفرانس وزراء سازمان تجارت جهانی - که در بالی برگزار شد - مُزْمَل شینواری رئیس هیئت افغان، در گزارشی خطاب به کنفرانس، ضمن ابراز تشکر از کمک‌های تخنیکی اعضاء، تصریح نمود که افغانستان پیشرفت‌های چشمگیری در راستای الحاق به سازمان داشته است. همچنان رئیس هیئت افغانی توضیح نمود که افغانستان مذاکرات چندجانبه در ساحه زراعت را تکمیل نموده و مذاکرات پیرامون توافقات دوجانبه پیرامون

23. USAID 'Prioritizes Afghanistan's Accession' <<http://www.usaid.gov/results-data/success-stories/wto-prioritizes-afghanistan%E2%80%99s-accession>> accessed 15 November 2014

24. WTO 'Afghanistan news archive' <https://www.wto.org/english/news_e/news13_e/acc_afg_25jul13_e.htm> accessed 15 November 2014

25. WTO 'Afghanistan accession on track for a 2013 conclusion' <http://www.wto.org/english/news_e/news13_e/acc_afg_25jul13_e.htm> accessed 20 November 2014an

دستیابی به مارکیت کالا و خدمات، نزدیک به تمام شدن است.^{۲۶}

ناگفته نماند که تعداد اعضاء گروه کاری، نظر به کشور متقاضی و منافع کشورهای علاقمند عضویت در این گروه، متفاوت است؛ مثلاً در چهار نشست گروه کاری درباره بحث روی عضویت افغانستان، اعضای این گروه بین ۵۵ تا ۷۰ کشور بوده است.^{۲۷} به صورت تقریبی، تعداد اعضای گروه کاری در حدود ۴۰ عضو است، اما امکان آن نیز وجود دارد که تعداد اعضاء کمتر باشد؛ به طور مثال، تعداد اعضای گروه کاری کشور وان واتو،^{۲۸} ۲۹ کشور بود.^{۲۹}

۲.۲. گزارش در خصوص رژیم تجارت خارجی

مرحله دوم، تهیه گزارش پیرامون سیاست‌های تجارت خارجی کشور متقاضی است. هدف از گزارش یادشده، جمع‌آوری معلومات و حقیقت‌یابی برای اخذ عضویت در سازمان تجارت جهانی است، به‌ترتیبی که کشورهای عضو سازمان متوقع هستند تا در مورد سیاست‌های مربوط به تجارت خارجی و تدابیر اتخاذ شده در این مورد از طرف کشور متقاضی، معلومات دقیق‌تر بدست آورند. این مسأله از آن روست که عضویت در سازمان تجارت جهانی ایجاب می‌کند که روند تجارت - اعم از داخلی و خارجی - آزاد و شفاف بوده و همه محدودیت‌های تجاری از میان برداشته شود.^{۳۰}

گزارش باید حاوی یک سلسله موارد مهم مانند موارد یادشده در زیر باشد: ارائه معلومات با جزئیات آن درباره تعرفه‌های گمرکی کشور متقاضی، موانع تجاری غیرتعرفه‌ای، قواعد و مقررات موجود در خصوص صادرات و واردات، سیاست‌های پولی کشور متقاضی و

26. Statement of H.E. Mozammil Shinwari, deputy minister of commerce and industries of Afghanistan at the Ninth WTO Ministerial Conference, Bali, Indonesia December 3-6, 2013, https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/stat_e/afg.pdf accessed 20 November 2014

۲۷. مصاحبه با محترم عبدالکریم (ملکیار)، مسئول بخش سازمان تجارت جهانی وزارت تجارت و صنایع افغانستان. تاریخ مصاحبه، ۱۵ دسامبر ۲۰۱۴، آدرس ایمیل: abdulkareemaf@gmail.com.

28. Vanuatu

29. Bosworth, *ibid.*, p.16

30. Murray G. Smith 'Accession to the WTO: Key Strategic Issues' [1996], the handbook of The WTO and Accession countries, Volume 1, edited by: Carlos A. Primo Braga and Olivier Cattaneo, 167, 170

محدودیت‌های مرتبط با آن، اقدامات و مقررات موجود در مورد سرمایه‌گذاری خارجی، مقررات و قواعد مطروحه در مورد تجارت خدمات، چگونگی حمایت از حقوق مالکیت‌های معنوی، و سرانجام تدابیر و اقدامات اتخاذ شده درباره آزادسازی تجارت. باید علاوه نمود که هر چه این گزارش از وضاحت بیشتری برخوردار باشد و پالیسی‌ها و اقدامات و مقررات موضوعه کشور متقاضی را واضح‌تر و روشن‌تر انعکاس دهد، امکان آن وجود خواهد داشت تا مذاکرات در قبال پیوستن به سازمان، منتج به نتیجه‌ای موفقیت‌آمیز گردد.^{۳۱} افغانستان گزارش خود را درباره رژیم تجارت خارجی‌اش، در مارچ ۲۰۰۹ به گروه کاری سازمان تسلیم داده است.^{۳۲} ارائه پاسخ به سؤالات مطروحه اعضاء درباره گزارش رژیم تجارت خارجی افغانستان در جولای ۲۰۱۰ منتشر گردید.^{۳۳} متأسفانه جزئیات مربوط به این گزارش به خاطر محرمیت موضوع، تا پایان روند اخذ عضویت، قابل‌دسترس نیست.

۳.۲. پاسخ‌گویی به سؤالات مطروحه گروه کاری

به تعقیب ترتیب و تنظیم گزارش، از کشورهای عضو گروه کاری دعوت به عمل می‌آید تا سؤالات تحریری‌شان را پیرامون وضعیت رژیم تجارت خارجی کشور متقاضی، طرح و تقدیم کنند. مطابق قانون، ارائه پاسخ به سؤالات نیز باید تحریری بوده، وضاحت داشته، و جوابگوی خواست‌های کشورهای عضو گروه کاری باشد.^{۳۴} به همین ترتیب در جلسات اولیه گروه کاری، نمایندگان کشور متقاضی و کشورهای عضو گروه کاری - هر دو جانب - سعی می‌کنند تا گزارش ارائه‌شده از جانب کشور متقاضی و سؤالات و جوابات مطروحه را مطالعه کنند تا اگر در روشنی موافقتنامه چندجانبه سازمان تجارت جهانی توضیحات بیشتری نیاز

۳۱. عبدالحسین شیروی، الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی و تأثیرات آن بر مقررات داخلی، (مجله مجتمع آموزش عالی قم، سال دوم ۱۳۷۹) - شماره پنجم، ص. ۱۰.

32. Ahmad Shah Mobariz 'WTO Accession of Afghanistan: Costs, Benefits and Post Accession Challenges' [2014], page 10. Available at: <http://www.unescap.org/resources/wto-accession-afghanistan-costs-benefits-and-post-accession-challenges>

33. WTO 'WTO Accession: Annual Report by the Director General' [December 2010], WT/ACC/14, p.7

34. WTO 'Accession to the World Trade Organization; Procedures for Negotiations under Article 7 Note by the Secretariat' [24 March 1995], WT/ACC/1, P.3.

باشد، آن توضیحات را بیافزایند. بعد از ختم هر جلسه گروه کاری، رئیس گروه چگونگی فعالیت‌های انجام‌شده کشور متقاضی را ارزیابی کرده و در صورتی که اقدامات بیشتری جهت تحقق مسئولیت‌های کشور متقاضی نیاز باشد، یادداشت می‌کند.^{۳۵}

شایسته یادآوری است که یکی از دلایل به تأخیرافتادن روند الحاق کشورها به سازمان تجارت جهانی - مخصوصاً برای کشورهای کمتر رشدیافته - عدم پاسخگویی دقیق کشور متقاضی به سؤالات مطروحه کشورهای عضو گروه کاری - و در مجموع کشورهایی که در مذاکرات دو جانبه و چند جانبه دخیل هستند - است.^{۳۶}

به صورت عموم، روند کسب عضویت در سازمان از لحاظ زمانی طولانی‌ست که این خود سبب ضیاع وقت می‌شود. در مجموع این روند بسیار بروکراتیک تلقی می‌گردد.^{۳۷} عین حال، تحقیقات نشان می‌دهد که عوامل متعددی سبب می‌شود تا کشورهای متقاضی نتوانند پاسخ‌های مناسب به سؤالات مطروحه ارائه دهند؛ به طور مثال، هیئت مذاکره‌کننده دولت نیپال^{۳۸} برای اخذ عضویت در سازمان تجارت جهانی، دلیل تأخیر در عضویت کشور متبوع‌شان را در چند مورد زیر خلاصه می‌کنند: ناکافی بودن فهم و آگاهی نیپالی‌ها در اخذ عضویت، تجربه ناکافی نیپال در عرصه تجارت جهانی، و محدودیت در زمینه تحلیل منابع و فرصت‌های اخذ عضویت.^{۳۹} قابل یادآوری است که جهت تحقق عضویت نیپال در سازمان تجارت جهانی، در مرحله اول ۳۶۵ سؤال از طرف گروه کاری به جانب نیپالی تحویل داده شد، که ۲۴ سؤال آن به سیاست‌های اقتصادی و تجارت خارجی، ۱۷۸ سؤال به چارچوب چگونگی تطبیق سیاست‌های اقتصادی و تأثیرات آن بالای تجارت خارجی در حوزه اموال و خدمات، ۱۱۴ سؤال در مورد رژیم تجارت حقوق مالکیت‌های معنوی، و سرانجام ۴۸ سؤال به وضعیت خدمات مربوط به تجارت مربوط می‌شد. کشور نیپال موفق شد در سالهای

35. ibid.,

36. Ibid.,

37. Anil Kumar Kanungo 'Experience of Recently Acceded Member Countries to the WTO' [September 11, 2012] available at SSRN: <http://SSRN.com/abstract=2144693>

38. Nepal

39. Hussein Ahmad Tura 'Making the WTO Accession Work for Ethiopia: Lessons from Cambodia and Nepal' [2012] p.6.

۱۹۹۹ و ۲۰۰۰ به مجموع سؤالات یادشده پاسخ ارائه دهد.^{۴۰}

افغانستان نیز بعد از آغاز کار گروه کاری سازمان تجارت جهانی برای تکمیل شرایط عضویت‌اش در این سازمان، و در جریان انجام مذاکرات دوجانبه و چندجانبه با کشورهای ذی‌نفع در تجارت خارجی، در حدود ۶۰۰ سؤال از جانب کشورهای عضوگروه کاری دریافت کرده است. سؤالات بیشتر در سه بخش تقسیم‌بندی شده‌اند: بخش نخست بیشتر درباره اخذ لایسنس‌های مختلف تجاری بود. کشورهای ذی‌نفع خواهان توضیحات بیشتر در این راستا شده بودند. بخش دوم بیشتر بر اصلاح قوانین و مقررات داخلی تمرکز داشته که طی آنها از جانب افغانی خواسته شده بود تا درباره تطابق‌نداشتن آن دسته از قوانین تجاری و مالی و بانکی افغانستان - که با قواعد و مقررات سازمان تجارت جهانی مغایرت دارند - معلومات ارائه کند. ضمناً در مورد تدابیری که در خصوص اصلاح قوانین یادشده از جانب افغانستان به‌خاطر هماهنگی با قواعد سازمان اتخاذ گردیده بود نیز سؤالاتی به‌عمل آمده است. در بخش سوم، توجه و تمرکز سؤالات بیشتر بر وظایف یا مکلفیت‌هایی است که از طرف گروه کاری برای تحقق روند الحاق به سازمان، به جانب افغانی سپرده شده است؛ برای مثال، از جانب افغانی وضاحت خواسته شده که تا کدام سال افغانستان، چه نوع قانونی را به چه منظوری طرح و تصویب می‌کند.^{۴۱}

۲.۴. مذاکرات و موافقت‌نامه‌های چندجانبه و دوجانبه

یکی از مراحل مهم و اساسی الحاق به سازمان تجارت جهانی روند مذاکرات و توافقات چندجانبه یا دوجانبه است که از طرف کشورهای ذی‌نفع با کشور متقاضی، تحت نظر گروه کاری، انجام می‌یابد. در اینجا شیوه مذاکره دراصل تثبیت‌کننده و مشخص‌کننده شیوه پیوستن

40. Ratnakar Adhikari and Navin Dahal 'LDC's Accession to the WTO: Learning from the Cases of Nepal, Cambodia and Vanuatu' [2004], published by: South Asia Watch on Trade, Economics and Environment (SAWTEE) P. 3.

۴۱. مصاحبه با بریمل جریان، کارشناس سازمان تجارت جهانی در بخش اجناس و صنایع، ریاست عمومی تجارت بین‌المللی، وزارت تجارت و صنایع، تاریخ مصاحبه: ۱۱ نوامبر ۲۰۱۴، آدرس ایمیل: baraimal_jerian@yahoo.com.

و الحاق - توأم با اثرات مثبت و منفی آن - است.^{۴۲} اساساً توافقات تجارتي منطقوی^{۴۳} سبب می‌شود تا ساحات تجارت آزاد میان کشورهای موافقت‌کننده درباره کاهش تعرفه‌های گمرکی، مساعد و گسترش یابد. این توافقات همچنین باعث می‌شود تا ساحه آزاد تجارتي بر مبنای توافقات دوجانبه و چندجانبه به وجود آید، زیرا مانند توافقنامه اتحادیه اروپا، منافع کشورها از همدیگر متفاوت است.^{۴۴} به علاوه، با بوجود آوردن زمینه تجارت آزاد، توافقات چندجانبه درباره توسعه ساحه تجارت آزاد، می‌تواند سازمان‌های اقتصادی قوی به وجود آورد؛ به طور مثال، می‌توان اتحادیه اروپا،^{۴۵} ساحه تجارت آزاد امریکای شمالی،^{۴۶} ساحه تجارت آزاد انجمن کشورهای جنوب غرب آسیا،^{۴۷} و ساحه تجارت مارکیت آزاد امریکای لاتین^{۴۸} را نام برد.^{۴۹}

به تازگی و در جولای ۲۰۱۴، اعضای سازمان جهت تحقق اهداف اعلامیه کنفرانس وزرای عضو سازمان، منعقدۀ دوحه^{۵۰}، و به منظور فراهم‌آوری سهولت بیشتر در روند تجارت جهانی بر مبنای توافقات دوجانبه و چندجانبه، موافقت‌نامه‌ای را عقد نمودند که مطابق ماده ۱۲ آن، هیچ مانعی نمی‌تواند سبب گردد تا کشوری، عضوی از سازمان تجارت جهانی را از عقد توافقات دوجانبه، چندجانبه و توافقات منطقوی باز دارد.^{۵۱}

افغانستان نیز مطابق ضرورت، و جهت تکمیل شروط الحاق به سازمان تجارت جهانی،

۴۲. اسفندیار امید بخش و دیگران، سازمان جهانی تجارت: ساختار، قواعد و موافقت‌نامه‌ها، (تهران: مجموعه آموزشی ۱۳۸۹) ص: ۱۳۳.

43. Regional Trade Agreements

44. Peter Van Den Bossche 'The Law and Policy of the World Trade Organization' Third Edition, (Published by Cambridge 2005), P.111.

45. European Union (EU)

46. North America Free Trade Area (NAFTA)

47. Association of Southeast Asian Nations (ASEAN)

48. Southern Common Market in Latin America (MERCOSUR)

49. Y.S. Lee 'Bilateralism under the WTO' [2006] Northwestern Journal of International Law and Business, Volume 26, p. 359.

50. Doha

51. WTO 'Agreement on Trade Facilitation' (July 2014) WT/L/931, P.20, available at: <https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/bali_texts_combined_e.pdf>

مذاکراتی را درباره انجام توافقات دوجانبه و چندجانبه با کشورهای عضو سازمان انجام داده است. باید گفت که افغانستان از سال ۲۰۰۹ به این طرف در خصوص انجام توافقات، پیشرفت قابل ملاحظه‌ای داشته، و با گروپی از کشورها، موافقت‌نامه‌هایی را عقد نموده است.^{۵۲} افغانستان با تعدادی از کشورها و سازمان‌ها توافقاتی دوجانبه انجام داده است که از جمله این کشورها می‌توان کوریای جنوبی، ایالات متحده آمریکا، کانادا، جاپان، ترکیه، تایلند، اتحادیه اروپا، و قلمروی مستقل گمرکی تایوان را نام برد.^{۵۳} در بیشتر موارد موضوع توافقات، تبادل فهرست اقلام صادراتی و وارداتی، و تثبیت تعرفه گمرکی فی مابین کشورهای مذاکره‌کننده بوده است؛ بطور مثال، اگر افغانستان در جریان مذاکرات با یکی از کشورهای فوق‌الذکر، در مورد تعرفه گمرکی بالای اموال وارداتی مانند ادویه‌جات، ۵٪ تکس را پذیرفت و با کشور دیگری در همین باره، ۱۵٪ تکس را قبول کرد، به اساس قواعد سازمان تجارت جهانی، اوسط آن در نظر گرفته می‌شود و همه کشورهای مذاکره‌کننده از حد اوسط تکس، یعنی ۷/۵٪، در صادرات ادویه‌جات به افغانستان بهره خواهند برد.^{۵۴}

۳. اقدامات در عرصه قانون‌گذاری

در می ۲۰۱۱، پاسکال لمی دایرکتر سازمان تجارت جهانی در سخنرانی خود در پوهنتون ادیسه ابابا،^{۵۵} توضیح نمود که برای پیوستن به این سازمان، آوردن اصلاحات در قوانین و قواعد حقوق داخلی کشور متقاضی، مهم و ضروری است، و این امر می‌تواند زمینه را برای بالابردن ظرفیت‌های تجاری کشورها مساعد کند.^{۵۶} از آنجایی که کشورهای متقاضی نظام‌های حقوقی متفاوتی دارند، در نتیجه مشکلات‌شان در تصویب قوانین مهم و ضروری

52. Mubariz, ibid. P.9.

53. News, 'Afghanistan Completes its Bilateral Agreements to accede the WTO' (visit date: April 22, 2014) available at: <http://mission-afghanistan.ch/Mission/index.php/other-int-org/87-islamic-re-public-of-afghanistan-completes-its-bilateral-agreements-to-accede-the-wto>

۵۴. مصاحبه با بریمل جریان، همان اثر.

55. Addis Ababa (Ethiopia)

56. Pascal Lamy (WTO's Director General 2005-2013) Address at University of Addis Ababa (11 May 2012) <http://www.wto.org/english/news_e/sppl_e/sppl227_e.htm> accessed 15 Novemebr 2014

برای انجام تعهدات در برابر سازمان تجارت جهانی نیز ابعاد مختلفی خواهد داشت.^{۵۷} به همین ترتیب، ماده ۶ موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات، تصریح می‌کند که هر عضو سازمان، باید تدابیری جهت اصلاح قوانین اتخاذ کند که متضمن مقتضیات عمومی در ساحت تجارت در خدمات بوده، و نشان‌دهنده این امر باشد که اقدامات و اصلاحات قانونی به طور معقول، هدفمند و بدون تبعیض انجام یافته است.^{۵۸}

افغانستان نیز به منظور الحاق به سازمان تجارت جهانی به سلسله اصلاحاتی در قواعد و مقررات تجارتی خود نیاز داشت. طوری که پیشتر اشاره شد، بعد از ارائه درخواست برای کسب عضویت در سازمان در سال ۲۰۰۴، گروه کاری تشکیل و اعضاء آن درباره وضعیت قوانین موضوعه تجارتی، سؤالاتی را مطرح ساختند.^{۵۹} از همین رو بود که افغانستان جهت تحقق پروسه الحاق به سازمان، روند نوسازی و اصلاحات را در قوانین داخلی خود آغاز کرد. از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۴، در مجموع ۲۲ نوع قانون و ۹ نوع مقررات در بخش‌های مختلف از طرف دولت افغانستان، به همکاری مؤسسات بین‌المللی مانند آژانس ایالات متحده برای همکاری بین‌المللی،^{۶۰} نمایندگی جرمنی برای همکاری بین‌المللی،^{۶۱} بانک جهانی،^{۶۲} و سایر نهادهای بین‌المللی مانند اتحادیه اروپا و ایالات متحده آمریکا، زیر نظر وزارت تجارت و صنایع طرح و تدوین گردیده است؛^{۶۳} مثلاً، قانون حمایت از محصولات داخلی،^{۶۴} قانونی است که برای حمایت از محصولات داخلی در برابر محصولات خارجی طرح و تسوید شده

57. Constantine Michalopoulos 'WTO accession' [2002] "Development, Trade and the WTO" World Bank Handbook, p. 61-70

58. WTO, General Agreement on Trade in Services (GATS), (January 1995) <https://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/gatsintr_e.htm> annex 1B, Article: 6.

۵۹. مومند، همان اثر.

60. United States Agency for International Development (USAID)

61. German Agency for International Cooperation (GIZ)

62. World Bank

63. Herve Necoole 'Commercial Law Needs Assessment' (survey commissioned by GIZ and published by: Samuel Hall, 2011) p.15

64. Law on Safeguards Measures for Domestic Protection هابی را درباره واردات محدودیت‌هایی را در برابر محصولات داخلی، وضع می‌کند. بعضی کالاها برای حمایت از محصولات و کالاهای داخلی، وضع می‌کند.

است، یعنی در برابر محصولاتِ که به کشور وارد می شوند. اگر تولیدات داخلی نتواند در برابر این دست محصولات رقابت کند، مفاد قانون متذکره از آنها حمایت می کنند. مسوده این قانون در روشنیِ توافقاتِ سازمان تجارت جهانی تنظیم شده و از طرف وزارت تجارت تهیه گردیده است. به همین ترتیب، می توان از قانون دیگری به نام قانون ضد دامپینگ^{۶۵} نام برد. مفاد این قانون بیشتر درباره جلودگیری از ورود کالاهایی است که با سابساید کشور صادر کننده کالا تولید شده اند، و فروش آن در داخل کشور به قیمت کمتر از قیمت معین تمام شده آن است.^{۶۶} مسوده این قانون از طرف وزارت تجارت بر مبنای قواعد سازمان، طرح و تدوین گردیده است.

یک سلسله قوانین دیگری نیز برای تکمیل شروط عضویت در سازمان تجارت جهانی از طرف وزارت تجارت افغانستان در هماهنگی با وزارت های مرتبط، طرح و تدوین شده اند که هنوز تشریفات روند قانونگذاری آنها، تکمیل نشده است. از جمله می توان از قانون ایمنی مواد غذایی^{۶۷} و قانون حفاظت از بهداشت یا سلامت انسان، حیوان و نباتات^{۶۸} نام برد. باید گفت که مسوده قوانین نامبرده از طرف وزارت زراعت، وزارت صحت، و وزارت تجارت طرح و تدوین گردیده است. این قوانین، متأثر از توافقات سازمان تجارت جهانی درباره اصول و مقررات تعیین استانداردهای فنی و بهداشتی است. اصول حاکم بر سازمان، همه اعضا را به داشتن استاندارد کالا ملزم نمی کند. به همین ترتیب سازمان در ترتیب و تدوین استانداردها هیچ مداخله ای ندارد، اما موافقت نامه های استاندارد سازمان تلاش دارد تا از استانداردها و آزمایش و

۶۵. Anti dumping قانونی است که اگر کمپنی ای، عرضه کالاها در کشور مقصد را به نرخ کمتر از نرخ مارکیته کشور متبوع اش انجام بدهد، از آن جلودگیری می کند.

۶۶. جریان، همان اثر.

۶۷. Law on Food Safety. این قانون به منظور نظارت بر امنیت مواد غذایی، برچگونگی تولید، بسته بندی، ذخیره، و کیفیت مواد غذایی، طرح شده است. هدف اساسی از این قانون جلودگیری از تولید، ورود، و عرضه مواد غذایی بی کیفیت و غیر بهداشتی است.

۶۸. Sanitary and Phyto-Sanitary (SPS) این قانون در روشنی موافقت نامه تدابیر بهداشتی و صحت حیوانی و نباتی سازمان تجارت جهانی تسوید گردیده است، و هدف آن حفاظت از صحت انسان و حیوان و نبات است. این قانون به هماهنگی هر چه بیشتر استانداردهای جهانی کمک می کند.

صدور مجوز محصولات و موانع غیرضروری فرا راه تجارت، جلوگیری کند.^{۶۹} به همین ترتیب، قوانین دیگری مانند قانون حمایت از رقابت تجاری، قانون گمرکات، قانون بانکداری، اصول محاکم مدنی، قانون میانجیگری، قانون داوری تجاری، و اصولنامه تجارت - که از قبل وجود داشتند - مورد بازنگری قرار گرفته، و اصلاحاتی نیز در آنها وارد گردیده است.^{۷۰} در مجموع از آغاز تشکیل گروه کاری سازمان، هیئت وزارت تجارت افغانستان تلاش می‌کند تا برای کسب عضویت در سازمان تجارت جهانی، مسئولین سازمان را متیقن بسازد که مقررات جدید تجارتی به منظور هماهنگی و یکسان‌سازی با مقررات سازمان، تهیه و تدوین گردیده‌اند.^{۷۱}

در اینجا لازم است تا به طور مقایسوی از تجربه کشور نپال یادآوری کنیم. کشور نپال در سال ۲۰۰۴ عضویت سازمان را به دست آورده است. پیش از آغاز مذاکرات، نظام قانونگذاری کشور نپال همانند افغانستان قوانینی درباره ارزیابی گمرکات،^{۷۲} حقوق مالکیت‌های معنوی،^{۷۳} صحت حیوانی و نباتی، و استندردهای فنی^{۷۴} در خود داشت، اما این قوانین با توافقات سازمان تجارت جهانی تطابقت و همخوانی نداشتند.^{۷۵} باید یادآوری کرد که نپال به خاطر علاقه‌اش برای اخذ عضویت، و هم به خاطر تعهداتی که برای الحاق داشت، برای تصویب قوانین جدید و آوردن اصلاحات در سایر قوانین مرتبط به تجارت

۶۹. فاطمه طیار، "موافقت‌نامه اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی WTO"، مؤسسه استاندارد WTO، مسئول هسته کارشناسی، (۱۳۸۵)، ص:۳.

۷۰. قوانین یادشده و سایر قوانین تجاری، و نیز قوانین متعدد دیگر بخش‌های صحت عامه و زراعت، همه براساس شروط تعیین شده از سوی سازمان تجارت بین‌المللی مورد اصلاح و بازنگری قرار گرفته‌اند اما جزئیات اصلاحات در متن قوانین، تا پایان روند الحاق به سازمان، قابل دسترس نخواهد بود. (عبدالکریم ملکیار، مسئول بخش سازمان تجارت جهانی وزارت تجارت و صنایع افغانستان، تاریخ مصاحبه ۱۵ دسامبر ۲۰۱۴، ایمیل آدرس: abdulkaremaf@gmail.com).

71. Afghanistan Legal Education Project (ALEP) at Stanford Law School 'An Introduction to the Commercial Law of Afghanistan' (Second Edition 2011) 76

72. Customs valuation

73. Intellectual Property Rights

74. Technical Standards

75. Posh Raj Pandey et al 'Nepal's accession to the WTO: case study of issues relevant to least developed countries' [November 2014] 3

خارجی، خواهان دوره انتقال یا مهلت زمانی بود. در این مورد، اعضای سازمان بعد از بحث تصمیم گرفتند که مهلت زمانی درخواستی، به صورت آنی داده نشود، مگر آنکه نیپال بتواند درباره وضعیت قوانین موضوعه تجارتی اش، یک پلان کاری توأم با تقسیم اوقات معین برای انجام تعهدات قانونی اش تهیه نماید. به این ترتیب، نیپال اجازه یافت تا طی دو سال و نه ماه، تعهدات خود مربوط به توافقات ارزیابی گمرکات، و اقدامات مربوط به تجارت مالکیت‌های معنوی^{۷۶} را انجام دهد.^{۷۷} این درحالی است که یکی از مسئولان سازمان تجارت جهانی در وزارت تجارت افغانستان، می‌گوید که سازمان هنوز درباره اعطاء مهلت زمانی به افغانستان برای انجام تعهدات مرتبط به قانونگذاری اش، تجویزی اتخاذ نکرده است.^{۷۸}

به هر حال، تا جایی که می‌توان دید، معلومات کافی در مورد جزئیات مسوده‌های قوانین جدید مطروحه از جانب وزارت تجارت و سایر وزارت‌خانه‌ها در دسترس نیست. با وجود این، از روند قانون‌گذاری افغانستان دانسته می‌شود که تشریفات تصویب قوانین جدید و تعدیلات در قوانین موجود، امری سهل و ساده نیست و نهاد قانون‌گذاری افغانستان نمی‌تواند در آینده‌ای نزدیک همه تعهدات مربوط به اصلاح قوانین و تصویب قوانین جدید را انجام دهد.

۴. نتیجه‌گیری

سازمان تجارت جهانی در اول جنوری ۱۹۹۵ همچون یگانه نهاد تجاری بین‌المللی، و به مثابه دستاورد موفقیت‌آمیز مذاکرات دور اروگوئه، به منظور تدوین و تنظیم قواعد و مقررات تجارتی بین‌المللی، و تسهیل روند تجارت میان کشورهای جهان، تأسیس و جایگزین گات شد. توافق‌نامه تأسیس این سازمان و همه توافقات منضمه آن در کل مجموعه‌ای به هم مرتبط و واحد بوده و اعضای سازمان ملزم خواهند بود تا توافقات متذکره را به صورت کل و در مجموع بدون هیچ نوع قید و شرطی بپذیرند.

76. Trade Related Intellectual Property Measures (TRIPS)

77. Ibid.,

۷۸. ملکیار، همان اثر.

تا جون ۲۰۱۴، در مجموع ۱۶۰ کشور عضویت این سازمان را به دست آورده اند. همه کشورهای عمده تجاری نیز تا این زمان به این سازمان پیوسته اند. افغانستان که از سال ۲۰۰۴ در تلاش است تا عضویت این سازمان را به دست آورد، هنوز در جمع کشورهای ناظر است. در استراتژی پیشرفت ملی افغانستان برای سالهای ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۳، تأکید شده است که افغانستان به تعهدات خویش به منظور الحاق به سازمان تجارت جهانی پایبند بوده و عضویت در این سازمان را برای دستیابی به مارکیت‌های بین‌المللی و عقد توافقات دوجانبه و چندجانبه تجاری از اولویت‌ها می‌داند.^{۷۹} پیوستن به این سازمان برای بسیاری از کشورها دستاورد اقتصادی-تجاری مهمی محسوب می‌گردد، زیرا - همان‌طوری که گفته شد - این سازمان در حدود ۹۷٪ از معاملات تجاری جهانی را کنترل و مدیریت می‌کند.

روند عضویت افغانستان - که در حال تحقق است - جریان معمول را طی کرده است. در اصل، روند عادی واحدی برای پیوستن به سازمان وجود ندارد و دلایل قبولی الحاق کشورهای متقاضی به سازمان از یک کشور تا کشوری دیگر، متفاوت است. ممکن است تصور این باشد که یکی از دلایل متفاوت بودن روند عضویت کشورها در سازمان، بحث اقتصادی و تجاری است، اما موضوع سیاسی روند عضویت را نیز نباید نادیده گرفت. در حقیقت موضوعات اقتصادی-تجاری و سیاسی (داخلی و بین‌المللی) هر دو در کسب عضویت کشور متقاضی، تأثیرگذارند؛ به طور مثال، کشور منگولیا^{۸۰} بدون هیچ نوع تحلیل اقتصادی در مورد جنبه‌های مثبت یا منفی نتایج پیوستن‌اش به سازمان، عضویت آن را به دست آورد. این موضوع بیشتر جنبه سیاسی داشت، زیرا کشور منگولیا تلاش نمود تا با پیوستن به سازمان از مفاهیم جامعه سوسیالیستی فاصله گرفته، و از گرایش دوباره به این نظام جلوگیری کند.^{۸۱} جریان کسب عضویت افغانستان در سازمان را نیز بیشتر اقتصادی جلوه می‌دهند تا سیاسی. با این حال، با وجود مطرح بودن بحث‌های اقتصادی و تجاری، این موضوع بُعدی سیاسی نیز دارد. یکی از

79. Afghanistan National Development Strategy (ANDS) 'A Strategy for Security, Governance, Economic Growth and Poverty Reduction' (2008-2013), p.76.

80. Mongolia

81. Oliver Cattaneo & Carlos A. Primo Braga, 'Everything You Always Wanted to Know about WTO Accession (But Were Afraid to Ask)' (2009) World Bank Policy Research Working Paper, p.4 , 8.

کارشناسان ارشد سازمان تجارت جهانی - که نخواست از او نام برده شود - تأکید داشت که به تأخیر افتادن مسأله عضویت افغانستان در سازمان، بر علاوه دلایل متعددی مانند عدم انجام تعهدات مبتنی بر توافقات سازمان، دلایل سیاسی نیز دارد. وی حتی آشفتگی روند انتخابات اخیر ریاست جمهوری افغانستان، و تشدید ناامنی‌های اخیر را نیز عاملی برای به تعویق افتادن روند الحاق افغانستان به سازمان می‌دانست.

الحاق به سازمان تجارت جهانی برای کشورهای کمتر رشديافته، مفیدیت‌هایی را نیز در پی دارد. یکی از فوائد پیوستن به سازمان، به وجود آوردن مقدمات اصلاحات در نظام حقوقی تجاری کشور متقاضی است که می‌توان گفت از مشکل‌ترین و مبرم‌ترین موضوعات مربوط به کسب عضویت است. آزادسازی اقتصادی، فراهم‌آوری زمینه برای سرمایه‌گذاری خارجی و تضمین آن، به وجود آوردن تسهیلات برای آزادسازی تجارت خارجی، به وجود آوردن نظام مؤثر بانکی و مالی، حمایت و تضمین حقوق مالکیت‌های معنوی، به وجود آوردن مقررات شفاف در خصوص واردات و صادرات، تأمین سهولت‌های بیشتر در نظام تشریفات گمرکی، سعی نمودن در جهت تقلیل و کاهش تعرفه‌های گمرکی، تقویت بخش خصوصی، و سرانجام از میان برداشتن موانع برای واردات و صادرات، از جمله اصلاحاتی است که باید در روند اخذ عضویت در سازمان تجارت جهانی از طرف کشور متقاضی انجام گیرد.

در اصل، تحقق اصلاحات به معنی تحقق تعهدات کشور متقاضی برای پیوستن به سازمان است. با وجودی که اصلاحات نام‌برده برای توسعه و گسترش تجارت خارجی افغانستان، امری ضروری دانسته می‌شود، اما بنابر نداشتن ظرفیت‌های لازم در نهادهای تجاری دولتی و خصوصی، بطی بودن روند تسوید و تصویب قوانین و مقررات تجارتی جدید، وجود فساد گسترده در نهادهای یادشده در بالا، و بالاخره گسترش ناامنی - که تهدیدی جدی برای توسعه تجارت خارجی و جلب سرمایه‌گذاری خارجی است - بعید به نظر می‌رسد که افغانستان بتواند تعهدات خویش را در مطابقت با توافقات سازمان، به انجام برساند. باید اضافه کرد که انجام همه این اصلاحات، نیاز به هماهنگی و همکاری نزدیک قوه‌های اجرایی و مقننه دارد تا زمینه‌ساز برای تسریع روند الحاق افغانستان به سازمان گردد.

به عنوان نتیجه گیری کلی باید گفت که شرایط عضویت افغانستان در سازمان تجارت جهانی، در حال تکمیل است و همان طوری که در جلسه چهارم گروه کاری اذعان شده است، افغانستان آماده الحاق به سازمان است. به همین منوال، روند تدوین و تصویب قوانین و مقررات جدید تجارتي، مطابق توافقات سازمان نیز در حال تدوین و تکوین بوده، و این روند ادامه دارد. در نهایت، پیوستن به سازمان تجارت جهانی این فرصت را برای افغانستان میسر خواهد ساخت تا از مقررات تجارت خارجی، بانکی، و اقتصادی باثبات برخوردار گردد. نیز سبب خواهد شد تا حمایت از سرمایه گذاری خارجی تقویت یافته، و الحاق به سازمان تجارت جهانی منجر به رونق اقتصادی گردد.